

ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΟΠΙΚΩΝ ΑΓΟΡΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΒΑΣΕΙ ΤΩΝ ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑ

Καλλιώρας Δημήτρης¹, Κανδύλης Γιώργος^{2,*}, Κρομυδάκης Νίκος³ και Πανταζής Παναγιώτης⁴

¹ Δρ. Οικονομολόγος, Εντεταλμένος Διδασκαλίας (Π.Δ. 407/80), Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης & Επιστημονικός Συνεργάτης, Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Λάρισας, Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων, dkallior@uth.gr

² Δρ. Πολιτικός Επιστήμων, Ερευνητής Δ' Βαθμίδας, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Ινστιτούτο Αστικής και Αγροτικής Κοινωνιολογίας, gkandyli@ekke.gr

³ Μηχανικός Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Υπ. Δρ., Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, nkrom@uth.gr

⁴ Μηχανικός Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, ppantaz@uth.gr

Περίληψη

Στην παρούσα εργασία καταγράφεται η χωρική διάρθρωση των τοπικών αγορών εργασίας στο σύνολο της ελληνικής επικράτειας με σκοπό τον εντοπισμό, με μια ενιαία μέθοδο, τόσο των πόλων απασχόλησης όσο και των ορίων της επιρροής τους. Για το σκοπό αυτό χρησιμοποιούνται τα δεδομένα των μετακινήσεων για εργασία μεταξύ των 1.034 ΟΤΑ της χώρας, όπως προκύπτουν από τα στοιχεία της εθνικής απογραφής του έτους 2001. Το σχήμα που προκύπτει αναδεικνύει τις λειτουργικές σχέσεις μεταξύ γεωγραφικών ενοτήτων, με τρόπο που καθιστά φανερό το γεγονός ότι οι τοπικές αγορές εργασίας δεν είναι κατ' ανάγκην ανεξάρτητα χωρικά σύνολα. Αντίθετα η συνάρθρωσή τους περιλαμβάνει αλληλεξαρτήσεις, ομαδοποιήσεις, αλληλεπικαλύψεις και ασυνέχειες οι οποίες είναι δυνατό να κατανοηθούν υπό το πρίσμα της χωρικής ιεραρχίας που αναπτύσσεται μεταξύ διαφορετικών χωρικών ενοτήτων.

COMMUTING-BASED DELINEATION OF LOCAL LABOUR MARKETS IN GREECE

Kallioras Dimitris¹, Kandyliis Yorgos^{2,*}, Kromydakis Nikos³ and Pantazis Panagiotis⁴

¹ Economist, PhD, Adjunct Lecturer, University of Thessaly, Department of Planning and Regional Development & Scientific Associate, Technological Educational Institution of Larissa, Department of Tourism Enterprises, dkallior@uth.gr

² Political Scientist, PhD, Research Assistant, National Centre for Social Research, Institute of Urban and Rural Sociology, gkandyli@ekke.gr

³ Planning Engineer, PhD Candidate, University of Thessaly, Department of Planning and Regional Development, nkrom@uth.gr

⁴ Planning Engineer, University of Thessaly, Department of Planning and Regional Development ppantaz@uth.gr

Abstract

The paper investigates the spatial organization of the local labour markets in Greece, in order to identify, using a single method, the poles of employment and the boundaries of their influence. For this purpose, the commuting data for the 1,034 Municipalities of the country, as derived from the year 2001 national census, are used. The emerging pattern reveals functional relationships among spatial units, in a way that stresses the existing spatial interdependences. Connections among units include interrelations, clusters, overlapping and discontinuities that can be better understood under the prism of spatial hierarchy.

Λέξεις-Κλειδιά: μετακινήσεις για εργασία, πόλοι απασχόλησης, τοπικές αγορές εργασίας
Key words: commuting, employment poles, local labour markets

1. Εισαγωγή

Η οργάνωση του χώρου αποτελεί δυναμική αντανάκλαση των δομών της κοινωνίας που την πραγματοποιεί και όργανο παρατήρησης της εξέλιξής της. Ταυτόχρονα, όμως, αποτελεί και καθοριστικό στοιχείο των οικονομικών και κοινωνικών μετασχηματισμών σε διαφορετικές χωρικές κλίμακες (Soja, 1980; Dear and Wolch, 1989). Πέρα από τα σταθερά σημεία και τις παγιωμένες χωρικές διευθετήσεις, συστατικό στοιχείο της χωρικής οργάνωσης αποτελούν οι ποικίλες υλικές και άυλες ροές οι οποίες ακολουθούν τη δομή καθιερωμένων δικτύων ενώ ταυτόχρονα τα αναπροσδιορίζουν διαρκώς.

Μεταξύ των ποικίλων ειδών ροών εμπορευμάτων, χρήματος, κεφαλαίου, πληροφοριών, ανθρώπων, οι επαναλαμβανόμενες μετακινήσεις για απασχόληση (commuting), αυτονόητη συνέπεια του ιστορικού διαχωρισμού μεταξύ τόπου εργασίας και κατοικίας (Vance, 1960: 191), εγείρουν σημαντικούς προβληματισμούς σχετικά με το σχεδιασμό και την οργάνωση του χώρου (Ντυκέν και Κακλαμάνη, 2009), κατέχοντας κεντρική θέση ως προς την ανίχνευση της διάρθρωσης των αγορών εργασίας αλλά και της καθημερινής σφαίρας μετακίνησης των εργαζομένων.

Οι μετακινήσεις για απασχόληση έχουν πολύ συχνά χρησιμοποιηθεί στη διεθνή (και πρόσφατα στην ελληνική) βιβλιογραφία ως κριτήριο προσδιορισμού είτε των ορίων επιρροής αστικών / μητροπολιτικών κέντρων στον περιριαστικό και εξωαστικό χώρο, με στόχο τον προσδιορισμό λειτουργικών περιφερειών, είτε, σε μία διαφορετική κατεύθυνση, των ορίων μεταξύ διακριτών τοπικών αγορών εργασίας.

Στην παρούσα εργασία καταγράφεται η χωρική διάρθρωση των τοπικών αγορών εργασίας στο σύνολο της ελληνικής επικράτειας, με σκοπό τον εντοπισμό, με μια ενιαία μέθοδο, τόσο των πόλων απασχόλησης όσο και των ορίων της επιρροής τους. Για το σκοπό αυτό χρησιμοποιούνται τα δεδομένα των μετακινήσεων για εργασία μεταξύ των 1.034 Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) της χώρας, όπως προκύπτουν από τα στοιχεία της εθνικής απογραφής η οποία διενεργήθηκε το έτος 2001, τα οποία περιλαμβάνονται στη βάση δεδομένων «Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων» (ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ, 2005). Τα εν λόγω στοιχεία αναφέρονται στο μόνιμο πληθυσμό και αφορούν ταυτόχρονα τις ημερήσιες και εποχικές μετακινήσεις για εργασία. Αξίζει να σημειωθεί ότι η ΕΣΥΕ δεν είχε κοινοποιήσει στοιχεία αναφορικά με τις μετακινήσεις για εργασία στις προηγούμενες απογραφές τις οποίες διενέργησε.

2. Οριοθέτηση τοπικών αγορών εργασίας βάσει των ημερήσιων μετακινήσεων για εργασία: Επισκόπηση της βιβλιογραφίας

Στην παραδοσιακή (α-χωρική) οικονομική θεώρηση, η οριοθέτηση των τοπικών αγορών (εργασίας) είτε αναφέρεται ασαφώς είτε θεωρείται ζήτημα ελάσσονος σημασίας (Clark and Gertler, 1983: 275). Ωστόσο, η γεωγραφική διάσταση των χαρακτηριστικών της παραγωγικής διαδικασίας και του εργατικού δυναμικού συνεπάγεται καταταμίσεις των αγορών εργασίας που θέτουν εμπόδια και δημιουργούν ευκαιρίες στην κινητικότητα των (δυσνητικά) απασχολούμενων, καθιστώντας την οριοθέτηση των αγορών εργασίας αναγκαία (Ευστράτογλου, 2004; Ευστράτογλου, 2006). Βεβαίως, το γεγονός ότι οι θεωρίες του χώρου αναπτύχθηκαν, σε μεγάλο βαθμό, ξεχωριστά από τις οικονομικές θεωρίες έχει οδηγήσει στην ελλιπή κατανόηση της έννοιας των τοπικών αγορών εργασίας (Ευστράτογλου, 1998).

Αν και δεν υφίσταται κάποιος κοινά αποδεκτός ορισμός των τοπικών αγορών εργασίας, υπάρχει ομοφωνία αναφορικά με τους περιορισμούς τους οποίους θέτει η απόσταση στην προσφορά και στη ζήτηση εργασίας. Είναι κοινά παραδεκτό ότι προκειμένου η μετακίνηση για εργασία να υπερβαίνει κάποιο κρίσιμο όριο απόστασης απαιτείται η παροχή επιπρόσθετων κινήτρων (πέρα από τα κίνητρα τα οποία παρέχει η απασχόληση καθαυτή). Με αυτόν τον τρόπο οι (αρχικά μη αποδεκτές) επιβαρύνσεις (κατανάλωση χρόνου, μεταφορικό κόστος), τις οποίες συνεπάγεται η μετακίνηση για εργασία – συνέπεια της απόφασης για μη (μόνιμη) αλλαγή του τόπου κατοικίας – αντισταθμίζονται (Smart, 1981).

Η επιστημονική βιβλιογραφία η οποία εμπίπτει στη θεματική της οριοθέτησης τοπικών αγορών εργασίας βάσει των μετακινήσεων επηρεάστηκε ιδιαίτερα από την προσέγγιση του Smart (1974), ο οποίος επιχείρησε να οριοθετήσει τις τοπικές αγορές εργασίας της Μεγάλης Βρετανίας χρησιμοποιώντας δεδομένα της απογραφής του έτους 1961. Δίχως να παραβλέπει τη σπουδαιότητα άλλων κριτηρίων (όπως π.χ. το μέγεθος (η ενδοχώρα) μιας περιοχής, η πιθανή

ύπαρξη «μη μετακινούμενων» εθνοτικών ομάδων, η πιθανά εξαιρετικά μεγάλη, ως προς τον εθνικό μέσο όρο, τοπική ανεργία), ο Smart αναγνωρίζει ως σημαντικότερο κριτήριο οριοθέτησης τοπικών αγορών εργασίας την *αυτοτέλεια* (self-containment) μιας περιοχής. Ο βαθμός αυτοτέλειας καθορίζεται, κατά τον Smart, από το ποσοστό των εγκατεστημένων απασχολούμενων οι οποίοι απασχολούνται στην περιοχή και από το ποσοστό των ημερησίως απασχολούμενων οι οποίοι δεν είναι εγκατεστημένοι στην περιοχή. Στη βάση του κριτηρίου της αυτοτέλειας, ο Smart (1981) επέκτεινε την έρευνά του επιχειρώντας να οριοθετήσει τις τοπικές αγορές εργασίας της Μεγάλης Βρετανίας, χρησιμοποιώντας δεδομένα των απογραφών των ετών 1961 και του 1971.

Την ίδια περίοδο, αλλά χρησιμοποιώντας μία διαφορετική προσέγγιση, οι Hall *et al.* (1973, αναφέρεται στο Carmichael, 1978) προχωρούσαν στον προσδιορισμό «μητροπολιτικών οικονομικών περιοχών εργασίας». Αυτές ορίζονταν στη βάση ενός πυρήνα που ικανοποιούσε ορισμένα κριτήρια μεγέθους, πυκνότητας πληθυσμού και χωρικής συνεκτικότητας και σε δύο διαδοχικούς δακτυλίους που αναπτύσσονταν γύρω από τον πυρήνα, ανάλογα με την ένταση των μετακινήσεων για εργασία προς αυτόν.

Τις εργασίες των Hall και Smart ακολούθησαν σε παρόμοιες κατευθύνσεις οι προσπάθειες αρκετών άλλων ερευνητών. Ενδεικτικές είναι οι εργασίες των Carmichael (1978), Coombes and Openshaw (1982) και των Coombes *et al.* (1986) για τη Μεγάλη Βρετανία, του van der Laan (1991) και των van der Laan and Schalke (2001) για την Ολλανδία, του Kristensen (1998) για τη Δανία, των Papps and Newell (2002) για τη Νέα Ζηλανδία και των Cavailhès *et al.* (2004) για τη Γαλλία,

Στην Ελλάδα η ανάγκη οριοθέτησης των τοπικών αγορών εργασίας έχει επισημανθεί από τον Ευστράτογλου (2006). Η σχετική επιστημονική βιβλιογραφία έχει, μέχρι στιγμής, να επιδείξει την εργασία του Προδρομίδη (2008) – βλ. και Prodromidis (2010) – ο οποίος επιχείρησε να οριοθετήσει τις τοπικές αγορές εργασίας βάσει των μετακινήσεων για εργασία, χρησιμοποιώντας δεδομένα της απογραφής του έτους 2001. Σύμφωνα με τον Προδρομίδη (2008: 12-13), με μια συλλογιστική παρόμοια με αυτή του Smart, αρχικά ενσωματώνονται σε κάποιον οικιστικό πυρήνα γειτονικές οικιστικές μονάδες εφόσον: α) ο λόγος του αριθμού των εργαζομένων κατοίκων μιας περιοχής (A) που πηγαινοέρχονται σε μια άλλη περιοχή (B) προκειμένου να εργαστούν, προς το σύνολο των κατοίκων της περιοχής (A), υπερβαίνει κάποιο κρίσιμο μέγεθος ή/και β) ο λόγος του αριθμού των εργαζομένων που μεταβαίνει σε μια περιοχή (A) από μια άλλη περιοχή (B), προς το σύνολο των εργαζομένων στην περιοχή (A), υπερβαίνει κάποιο κρίσιμο μέγεθος. Η εν λόγω διαδικασία επαναλαμβάνεται έως ότου διαπιστωθεί ότι οι ροές των ατόμων των ανένταχτων οικιστικών μονάδων προς/από τη συνάθροιση που απαρτίζει την οικονομική ζώνη του οικιστικού πυρήνα είναι χαμηλές. Όσες οικιστικές μονάδες δεν περιλαμβάνονται στην εν λόγω οικονομική ζώνη αποτελούν ή υπάγονται σε διαφορετικές αγορές εργασίας. Στη βάση αυτής της μεθοδολογίας, ο Προδρομίδης προσδιόρισε 667 τοπικές αγορές εργασίας στην Ελλάδα.

Η κριτική η οποία δύναται να ασκηθεί στην προσέγγιση του Προδρομίδη, δίχως να παραγνωρίζεται η σπουδαιότητά της, είναι ότι ο προσδιορισμός των τοπικών αγορών εργασίας στην Ελλάδα προκύπτει ως αποτέλεσμα της κατάτμησης της ελληνικής επικράτειας. Το ενδεχόμενο της ταυτόχρονης υπαγωγής κάποιας περιοχής σε διαφορετικές οικονομικές ζώνες – αυτό συμβαίνει σε δύο περιπτώσεις στη μελέτη του Προδρομίδη – χαρακτηρίζεται “οιονεί προβληματικό” (Προδρομίδης, 2008: 13). Αγνοείται, συνεπώς, το γεγονός ότι είναι δυνατό (και μάλλον αναμενόμενο) οι τοπικές αγορές εργασίας να επικαλύπτονται, να συμπληρώνονται και να αλληλεπιδρούν.

Γενικότερα, η “παραδοσιακή” μεθοδολογία επιλύει το πρόβλημα των ορίων των τοπικών αγορών εργασίας επιδιώκοντας τη συνένωση (μέσω του κριτηρίου της έντασης των μετακινήσεων) χωρικών υπο-ενοτήτων οι οποίες θεωρούνται καταρχήν ιεραρχικά ισοδύναμες. Με τον τρόπο αυτό εντοπίζεται μεν η λειτουργική διασύνδεση δύο ή περισσότερων υποενοτήτων, χωρίς όμως να διευκρινίζεται το συγκεκριμένο είδος αυτής της διασύνδεσης. Για παράδειγμα η διασύνδεση μιας προαστιακής περιοχής κατοικίας με το κέντρο μίας αστικής περιοχής καταλήγει να παρουσιάζεται με τον ίδιο τρόπο όπως η διασύνδεση μεταξύ δύο περιοχών του αγροτικού χώρου.

Στο παρόν άρθρο επιχειρείται η οριοθέτηση των τοπικών αγορών εργασίας λαμβάνοντας υπόψιν εξ αρχής τις ιεραρχικές σχέσεις μεταξύ των χωρικών ενοτήτων. Η θέση των ενοτήτων στην ιεραρχία ορίζεται με βάση κριτήρια που αφορούν το μέγεθος του τοπικά απασχολούμενου πληθυσμού και το είδος των ροών μετακίνησης (προσέλκυση και συγκράτηση εργαζομένων). Έτσι οι χωρικές ενότητες διακρίνονται σε εκείνες που αποτελούν πόλους απασχόλησης διαφορετικών τάξεων (ενότητες που πληρούν συγκεκριμένα κριτήρια μεγέθους, συγκράτησης και προσέλκυσης) και σε εκείνες που, καθώς δεν συνιστούν πόλους, δύνανται να αποτελέσουν τμήμα των

λειτουργικών περιφερειών των εν λόγω πόλων. Με τον τρόπο αυτό αποτυπώνονται τελικά τοπικές αγορές εργασίας οι οποίες περιλαμβάνουν χωρικές ενότητες ιεραρχικά μη-ισοδύναμες και με διακριτούς ρόλους. Παραπέρα, επιτρέποντας τη λειτουργική διασύνδεση μίας χωρικής ενότητας με περισσότερες από μία χωρικές ενότητες, εφόσον αυτές κατέχουν ιεραρχικά άνω θέσεις, η συγκεκριμένη μεθοδολογία καθιστά δυνατό τον εντοπισμό ενότητων που συμμετέχουν ταυτόχρονα σε περισσότερες από μία τοπικές αγορές εργασίας.

3. Οριοθέτηση τοπικών αγορών εργασίας στην Ελλάδα βάσει των μετακινήσεων για εργασία: Περιγραφή και εφαρμογή της μεθοδολογίας

Ο προσδιορισμός των τοπικών αγορών εργασίας στην Ελλάδα βάσει των μετακινήσεων για εργασία διεξάγεται στο χωρικό επίπεδο των ΟΤΑ και βασίζεται σε σειρά κριτηρίων. Τα κριτήρια αυτά αποσκοπούν στην εύρεση πόλων απασχόλησης α' και β' τάξης, στην εύρεση των λειτουργικών περιφερειών α' και β' επιπέδου των πόλων απασχόλησης α' τάξης, στην εύρεση των λειτουργικών περιφερειών α' επιπέδου των πόλων απασχόλησης β' τάξης, στην εύρεση θυλάκων απασχόλησης και τελικά στην εύρεση τοπικών αγορών εργασίας (Πίνακας 1).

Πίνακας 1: Μεθοδολογία οριοθέτησης τοπικών αγορών εργασίας: Εννοιολογικοί ορισμοί

Συγκράτηση απασχολουμένων είναι το ποσοστό των μόνιμα εγκατεστημένων απασχολουμένων ενός ΟΤΑ οι οποίοι απασχολούνται σε αυτόν (παραμένοντες).
Προσέλκυση απασχολουμένων είναι το ποσοστό των ημερησίως απασχολουμένων σε έναν ΟΤΑ οι οποίοι δεν είναι μόνιμα εγκατεστημένοι σε αυτόν (εισερχόμενοι).
Βαρύτητα απασχόλησης είναι ο λόγος του αθροίσματος των τετραγώνων των αμοιβαίων μετακινήσεων απασχολουμένων (εισέρχομαι από και εξερχόμενοι προς) μεταξύ δύο ΟΤΑ προς το γινόμενο των μόνιμω εγκατεστημένων απασχολουμένων τους.
Πόλος απασχόλησης είναι ένας ΟΤΑ που έχει ένα κρίσιμο μέγεθος μόνιμα εγκατεστημένων (ή ημερησίως) απασχολουμένων και, επιπρόσθετα, ένα κρίσιμο μέγεθος συγκράτησης απασχολουμένων και ένα κρίσιμο μέγεθος προσέλκυσης απασχολουμένων.
Λειτουργική περιφέρεια ενός πόλου απασχόλησης είναι η χωρική ενότητα η οποία αποτελείται από ΟΤΑ οι οποίοι έχουν βαρύτητα απασχόλησης με τον πόλο απασχόλησης η οποία υπερβαίνει ένα κρίσιμο μέγεθος.
Θύλακος απασχόλησης είναι ο ΟΤΑ ο οποίος δεν είναι πόλος απασχόλησης και δεν ανήκει στη λειτουργική περιφέρεια κάποιου πόλου απασχόλησης.
Τοπική αγορά εργασίας είναι η χωρική ενότητα η οποία αποτελείται από έναν πόλο απασχόλησης α' τάξης και τη λειτουργική περιφέρειά του (εφόσον υφίσταται).

Το κριτήριο το οποίο αποσκοπεί στην εύρεση πόλων απασχόλησης α' τάξης αποτελείται από τρία σκέλη. Ένας ΟΤΑ πρέπει να πληροί και τα τρία σκέλη προκειμένου να θεωρηθεί ότι πληροί το κριτήριο. Το πρώτο σκέλος του κριτηρίου αναφέρεται στον ελάχιστο αριθμό απασχολουμένων οι οποίοι είναι μόνιμα εγκατεστημένοι σε έναν ΟΤΑ ή εναλλακτικά στον ελάχιστο αριθμό απασχολούμενων οι οποίοι απασχολούνται ημερησίως σε έναν ΟΤΑ. Ο αριθμός αυτός ορίζεται στους 5.000 απασχολούμενους. Το δεύτερο σκέλος του κριτηρίου αναφέρεται στην ελάχιστη συγκράτηση απασχολουμένων την οποία πρέπει να έχει ένας ΟΤΑ. Η ελάχιστη συγκράτηση ορίζεται στο 75%. Το τρίτο σκέλος του κριτηρίου αναφέρεται στην ελάχιστη προσέλκυση απασχολουμένων την οποία πρέπει να έχει ένας ΟΤΑ. Η ελάχιστη προσέλκυση ορίζεται στο 10%.

Οι ΟΤΑ οι οποίοι δεν αποτελούν πόλους απασχόλησης α' τάξης δύνανται να αποτελέσουν λειτουργική περιφέρεια α' επιπέδου ενός ή περισσότερων πόλων α' τάξης. Το κριτήριο το οποίο πρέπει να πληρούν αναφέρεται στη βαρύτητα απασχόλησης την οποία εμφανίζουν με τους πόλους α' τάξης. Ως ελάχιστο όριο βαρύτητας απασχόλησης ορίζεται η μέση βαρύτητα απασχόλησης η οποία αναφέρεται στα ζεύγη πόλων απασχόλησης α' τάξης και υπολοίπων ΟΤΑ για τα οποία υφίστανται μετακινήσεις απασχολούμενων (ουσιαστικά εξαιρούνται οι περιπτώσεις ζευγών για τα οποία η βαρύτητα απασχόλησης είναι μηδενική). Οι ΟΤΑ οι οποίοι έχουν βαρύτητα απασχόλησης με κάποιον(ους) πόλο(ους) α' τάξης υπέρτερη του ελαχίστου ορίου, «αποδίδονται» σε αυτόν(ούς) ως λειτουργική περιφέρεια α' επιπέδου.

Το κριτήριο το οποίο χρησιμοποιήθηκε για την εύρεση πόλων απασχόλησης α' τάξης εφαρμόζεται εκ νέου, σε μια πιο «χαλαρή» εκδοχή, προκειμένου να βρεθούν οι πόλοι απασχόλησης β' τάξης μεταξύ των ΟΤΑ οι οποίοι δεν αποτελούν πόλους απασχόλησης α' τάξης (ανεξαρτήτως του αν αποτελούν ή όχι λειτουργική περιφέρεια α' επιπέδου ενός πόλου α' τάξης).

Το όριο για το πρώτο σκέλος του κριτηρίου ορίζεται στους 3.000 απασχολούμενους ενώ τα όρια για το δεύτερο και για το τρίτο σκέλος ορίζονται στο 50% και στο 7,5%, αντίστοιχα.

Οι ΟΤΑ οι οποίοι δεν αποτελούν πόλους απασχόλησης (είτε α' είτε β' τάξης) δύνανται να αποτελέσουν λειτουργική περιφέρεια α' επιπέδου ενός ή περισσότερων πόλων απασχόλησης β' τάξης (ανεξαρτήτως του αν αποτελούν ή όχι λειτουργική περιφέρεια α' επιπέδου ενός πόλου α' τάξης). Το κριτήριο το οποίο πρέπει να πληρούν αναφέρεται στη βαρύτητα απασχόλησης την οποία εμφανίζουν με τους πόλους β' τάξης. Ως ελάχιστο όριο βαρύτητας απασχόλησης ορίζεται η μέση βαρύτητα απασχόλησης η οποία αναφέρεται στα ζεύγη πόλων απασχόλησης β' τάξης και υπολοίπων ΟΤΑ (πλην των πόλων απασχόλησης α' τάξης) για τα οποία υφίστανται μετακινήσεις απασχολούμενων (ουσιαστικά εξαιρούνται οι περιπτώσεις ζευγών για τα οποία η βαρύτητα απασχόλησης είναι μηδενική). Οι ΟΤΑ οι οποίοι έχουν βαρύτητα απασχόλησης με κάποιον(ους) πόλο(ους) απασχόλησης β' τάξης υπέρτερη του ελαχίστου ορίου, «αποδίδονται» σε αυτόν(ούς) ως λειτουργική περιφέρεια α' επιπέδου.

Οι ΟΤΑ οι οποίοι δεν αποτελούν πόλους απασχόλησης α' τάξης δύνανται να αποτελέσουν (και) λειτουργική περιφέρεια β' επιπέδου ενός ή περισσότερων πόλων α' τάξης. Το κριτήριο το οποίο πρέπει να πληρούν αναφέρεται στη βαρύτητα απασχόλησης την οποία εμφανίζουν με τους πόλους α' τάξης. Ως ελάχιστο όριο βαρύτητας απασχόλησης ορίζεται η μέση βαρύτητα απασχόλησης η οποία αναφέρεται στα ζεύγη πόλων απασχόλησης β' τάξης και υπολοίπων ΟΤΑ (πλην των πόλων απασχόλησης α' τάξης) για τα οποία υφίστανται μετακινήσεις απασχολούμενων (ουσιαστικά εξαιρούνται οι περιπτώσεις ζευγών για τα οποία η βαρύτητα απασχόλησης είναι μηδενική). Οι ΟΤΑ οι οποίοι έχουν βαρύτητα απασχόλησης με κάποιον(ους) πόλο(ους) απασχόλησης α' τάξης υπέρτερη του ελαχίστου ορίου, «αποδίδονται» (και) σε αυτόν(ούς) ως λειτουργική περιφέρεια β' επιπέδου.

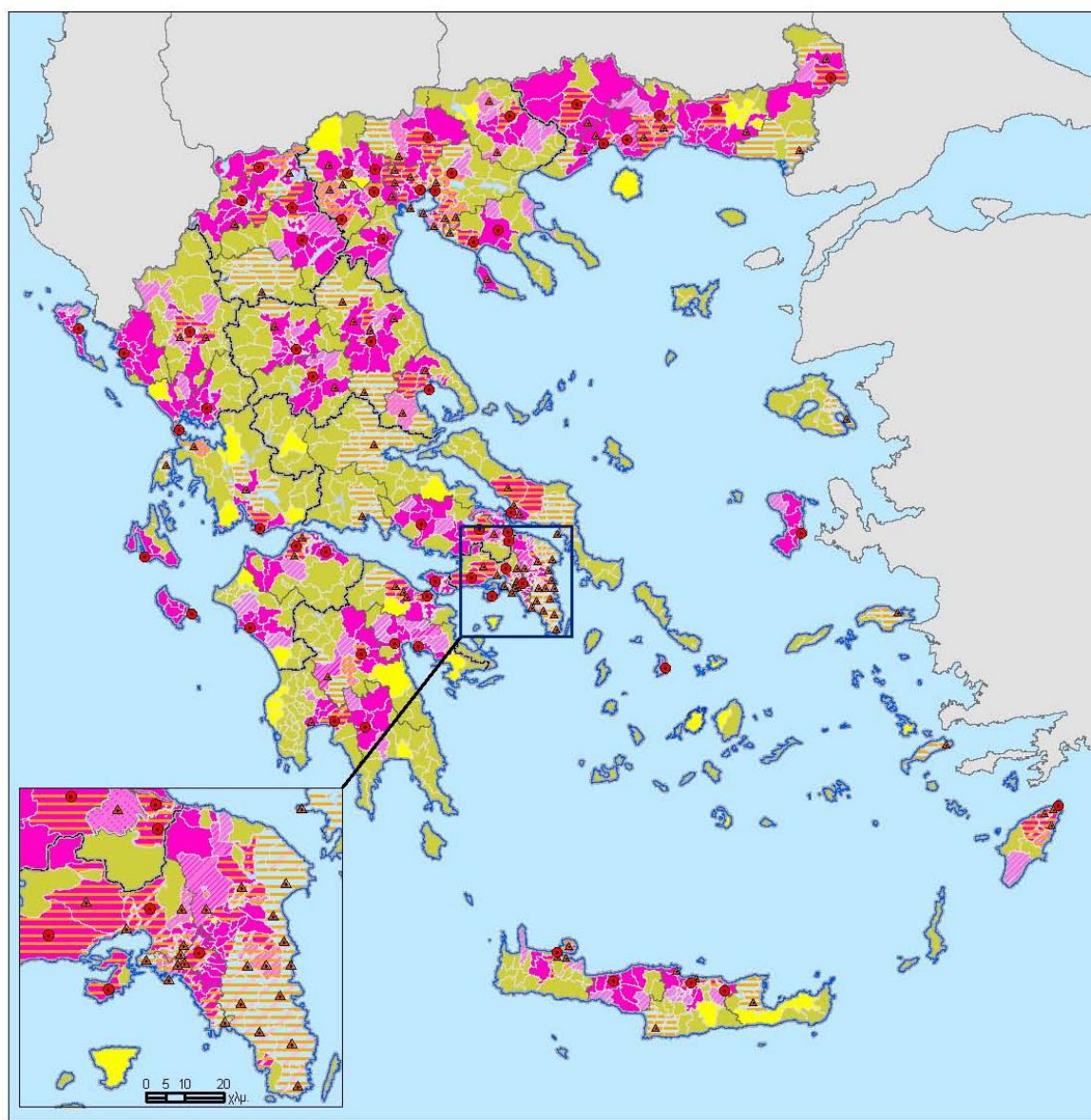
Η χωρική ενότητα η οποία αποτελείται από έναν πόλο απασχόλησης α' τάξης και τη λειτουργική περιφέρειά του (εφόσον υφίσταται) αποτελεί μια τοπική αγορά εργασίας. Οι ΟΤΑ οι οποίοι δεν είναι πόλοι απασχόλησης και δεν ανήκουν στη λειτουργική περιφέρεια κάποιου πόλου απασχόλησης αποτελούν θυλάκους απασχόλησης.

Στη συνέχεια εξετάζεται η πιθανότητα αλληλεπίδρασης των τοπικών αγορών εργασίας. Το κριτήριο το οποίο πρέπει να πληρούν αναφέρεται στη βαρύτητα απασχόλησης μεταξύ των πόλων α' τάξης. Ως ελάχιστο όριο βαρύτητας απασχόλησης ορίζεται η μέση βαρύτητα απασχόλησης η οποία αναφέρεται στα ζεύγη πόλων απασχόλησης α' τάξης για τα οποία υφίστανται μετακινήσεις απασχολούμενων (ουσιαστικά εξαιρούνται οι περιπτώσεις ζευγών για τα οποία η βαρύτητα απασχόλησης είναι μηδενική). Οι τοπικές αγορές εργασίας των οποίων οι πόλοι απασχόλησης α' τάξης έχουν (μεταξύ τους) βαρύτητα απασχόλησης υπέρτερη του ελαχίστου ορίου, θεωρείται ότι αλληλεπιδρούν. Αν μια τοπική αγορά εργασίας αλληλεπιδρά με δύο ή περισσότερες τοπικές αγορές εργασίας τότε οι εν λόγω τοπικές αγορές εργασίας θεωρείται ότι αλληλεπιδρούν στο σύνολό τους (μεταβατική ιδιότητα), ανεξαρτήτως του αν όλα τα ζεύγη των εν λόγω τοπικών αγορών εργασίας πληρούν ή όχι το κριτήριο το οποίο έχει τεθεί.

Η εφαρμογή της προτεινόμενης μεθοδολογίας για την εύρεση τοπικών αγορών εργασίας στην ελληνική επικράτεια καταλήγει στον εντοπισμό 60 πόλων απασχόλησης α' τάξης και 93 πόλων απασχόλησης β' τάξης. Οι χωρικές ενότητες οι οποίες αποτελούνται από έναν πόλο απασχόλησης α' τάξης και τη λειτουργική περιφέρειά του (εφόσον υφίσταται) και ενδεχομένως έναν ή περισσότερους πόλους απασχόλησης β' τάξης (εφόσον αυτοί αποτελούν λειτουργική περιφέρεια του οικείου πόλου απασχόλησης α' τάξης) αποτελούν τοπικές αγορές εργασίας. Η συνολική εικόνα της χωρικής διάρθρωσης της επικράτειας σε τοπικές αγορές εργασίας παρουσιάζεται στο Χάρτη 1.

558 ΟΤΑ αποτελούν θυλάκους απασχόλησης. Οι τελευταίοι δύνανται να ταξινομηθούν σε αυτούς που: α. Πληρούν μόνο το κριτήριο της προσέλκυσης, β. Πληρούν μόνο το κριτήριο της συγκράτησης, γ. δεν πληρούν ούτε το κριτήριο της προσέλκυσης ούτε εκείνο της συγκράτησης και δ. πληρούν και τα δύο κριτήρια (μη πληρώνοντας προφανώς το κριτήριο του ελαχίστου μεγέθους).

Η εφαρμογή του κριτηρίου αλληλεπίδρασης μεταξύ των τοπικών αγορών εργασίας καταλήγει στην εύρεση 21 τοπικών αγορών εργασίας οι οποίες αλληλεπιδρούν. Το εύρημα αυτό επαναφέρει στο προσκήνιο την αναγκαιότητα εξέτασης της πιθανής ύπαρξης αγορών εργασίας οι οποίες εκτείνονται πέραν της τοπικής κλίμακας καθώς και την αναγκαιότητα εξέτασης της πιθανής ύπαρξης διπόλων ή τριπόλων απασχόλησης (η διερεύνηση των εν λόγω ζητημάτων δεν εντάσσεται στο σκοπό της παρούσας εργασίας).

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή Πληθυσμού 2001 - Ιδία επεξεργασία

0 25 50 100 150 200 χμ

Υπόμνημα

Όρια περιφερειών	Πόλοι απασχόλησης	Ζώνες επιρροής	Επικάλυψη ζωνών ίδιου επιπέδου
Όρια Νομαρχιών	Πόλος Α	Ζώνη επιρροής πόλου Α	Ζώνες Α/Πόλων Α
Όρια ΟΤΑ	Πόλος Β	Ζώνη επιρροής πόλου Β	Ζώνες Β/Πόλων Α
Υδάτινες εκτάσεις	Θύλακι απασχόλησης	Θύλακι απασχόλησης >3000 κατ.	Ζώνες Α/Πόλων Β
	Μη διαθέσιμα στοιχεία		

Χάρτης 1. Χωρική διάρθρωση των Τοπικών Αγορών Εργασίας στο σύνολο της επικράτειας..

4. Συμπεράσματα

Η προτεινόμενη μεθοδολογία αποσκοπεί στην οριοθέτηση τοπικών αγορών εργασίας βάσει των μετακινήσεων για εργασία. Σε σχέση με προηγούμενες μεθόδους κατάτμησης, παρουσιάζει δύο πλεονεκτήματα. Αφενός αναδεικνύει τη διάρθρωση των τοπικών αγορών εργασίας σε σχέση με την υφιστάμενη ιεραρχική οργάνωση του χώρου. Αφετέρου επιτρέπει τον εντοπισμό

αλληλεπικαλύψεων, αλληλεπιδράσεων αλλά και ασυνεχειών στη χωρική οργάνωση των τοπικών αγορών εργασίας.

Η σύνθετη εικόνα που προκύπτει μπορεί να αποτελέσει χρήσιμο εργαλείο για περαιτέρω διερευνήσεις π.χ. στην κατεύθυνση του προσδιορισμού της συμπληρωματικότητας στην παραγωγική διάρθρωση διαφορετικών τοπικών αγορών, της ύπαρξης παραγωγικών διπόλων, της εύρεσης προτύπων διασύνδεσης του αστικού με τον αγροτικό χώρο κλπ. Τα μέχρι στιγμής ευρήματα καθώς και αυτά που αναμένεται να προκύψουν είναι σε θέση να συμβάλλουν στο σχεδιασμό πολιτικών οργάνωσης του χώρου, όπως για παράδειγμα στην κατανομή υπηρεσιών κατά την εφαρμογή του νέου αυτοδιοικητικού χάρτη, αλλά και στη χωρική “ενημέρωση” άλλων προτεραιοτήτων και μέτρων πολιτικής.

Βιβλιογραφία

- ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ, 2005: *Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων 1991-2001*. Εφαρμογή Βάσης Δεδομένων και Θεματικής Χαρτογραφίας σε Πειραματική Χρήση στο ΙΑΑΚ-ΕΚΚΕ.
- Ευστράτογλου Α., 1998: Εννοιολογικός Προσδιορισμός των Τοπικών Αγορών Εργασίας. *Τόπος*, **15**, 25-65.
- Ευστράτογλου Α., 2004: Μέθοδοι Προσδιορισμού των Ορίων των Τοπικών Αγορών Εργασίας. *Τόπος*, **22-23**, 107-120.
- Ευστράτογλου Α., 2006: Αγορές Εργασίας στην Ελλάδα, *Σειρά Μελετών Ινστιτούτου Εργασίας ΓΣΕΕ – ΑΔΕΔΥ*. **25**.
- Ντυκέν Μ.-Ν. και Σ. Κακλαμάνη, 2009: Η Καθημερινή Κινητικότητα των Απασχολούμενων στην Ελλάδα: Μια Πρώτη Προσπάθεια Αποτύπωσης της Έντασης του Φαινομένου, *Δημογραφικά Νέα*. **6**, 1-4.
- Προδρομίδης Π.-Ι. Κ., 2008: Προσδιορισμός των Τοπικών Αγορών Εργασίας της Ελλάδας, *Σειρά Ερευνητικών Εργασιών Κέντρου Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών*. **99**.
- Carmichael C. L., 1978: Local Labour Market Analysis: Its Importance and a Possible Approach. *Geoforum*. **9**, 127-148.
- Cavallières J., D. Peeters, E. Sekeris and J.-F. Thisse, 2004: The Periurban City: Why to Live between the Suburbs and the Countryside. *Regional Science and Urban Economics*, **34**, 681-703.
- Clark G. and M. Gertler, 1983: Local Labour Markets: Theories and Policies in the USA during the 1970s. *Professional Geographer*, **35**, 274-285.
- Coombes M. G., A. E. Green and S. Openshaw, 1986: An Efficient Algorithm to Generate Official Statistical Reporting Areas: The Case of the 1984 Travel-to-Work Areas Revision in Britain. *Journal of the Operational Research Society*, **37**, 943-953.
- Coombes M. G. and S. Openshaw, 1982: The Use and Definition of Travel-to-Work Areas in Great Britain: Some Comments. *Regional Studies*, **16**, 141-149.
- Dear M. and J. Wolch, 1989: How Territory Shapes Social Life. In J. Wolch and M. Dear (eds): *The Power of Geography: How territory Shapes Social Life*. Boston: Unwin Hyman.
- Hall P., H. Gracey, R. Drewett and R. Thomas, 1973: *The Containment of Urban England*. London: Allen & Unwin.
- Kristensen K., 1998: *Functional Economic Areas of Denmark: Applying Input-Output Techniques to Commuting*. Nexø: Research Center of Bornholm.
- Papps K. L. and J. O. Newell, 2002: Identifying Functional Labour Market Areas in New Zealand: A Reconnaissance Study using Travel-to-Work Data. *IZA Discussion Paper*, **443**.
- Prodromidis P.-Ι. Κ., 2010: Identifying Spatial Labour Markets in Greece from the 2001 Travel-to-Work Patterns. *South-Eastern Europe Journal of Economics*, **8**(1), 111-128.
- Smart M. W., 1974: Labour Market Areas: Uses and Definition. *Progress in Planning*, **2**, 239-251.
- Smart M. W., 1981: Labour Market Areas in Great Britain: Developments since 1961. *Geoforum*, **12**(4), 301-318.
- Soja E., 1980: The Socio-Spatial Dialectic. *Annals of the Association of the American Geographers*, **70**, 207-225.
- van der Laan L., 1991: *Spatial Labour Markets in the Netherlands*. Delft: Eburon.
- van der Laan L. and R. Schalke, 2001: Reality versus Policy: The Delineation and Tasting of Local Labour Market and Spatial Policy Areas. *European Planning Studies*, **9**, 201-221.
- Vance J., 1960: Labor-Shed, Employment Field and Dynamic Analysis in Urban Geography. *Economic Geography*, **36**, 189-220.